

Istoricul și terminologia resurselor multiculturale spre definirea accesului la informație

Natalia Ghimpu

The systematization of the nominations of the terminology of the multicultural resources contributed at a certain progress of the phenomenon. In the Antiquity the documents were rarely discovered because were not so many people who knew how to write. At the end of this period it begins to appear the first translators (monks) of the documents, in the churches. In the Middle Age the monks from the monasteries were learning the Greek and the Latin languages in order to realize copies of the most important works. Thence it appeared the First School of the translators in the House of Wisdom from Bagdad, subsequent in Spain, in Toledo. The Renaissance was the epoch of the training and it stood at the base of the multicultural contemporary education. The Great French Revolution proposed a new departure of the human right, no matter of race, social descent, spoken language, etc. The Modern Epoch had totally changed the attitude of the society towards the history of the multicultural knowledge, towards the apparition of the diverse multicultural documents in the libraries. In the Contemporary Epoch, it appeared international organizations as UNESCO, ALA and IFLA, which proposed a new attitude towards the cultural values of the national minorities and guaranteed their right at the information.

Keywords: *multicultural resources, the access at the information, info documentary institutions, translations, translators, manuscripts.*

Cuvinte cheie: *resurse multiculturale, istoricul și terminologie, biblioteci, centre de resurse, traduceri, patrimoniul național, patrimoniul internațional.*

După cum se știe documentul – semnifică orice bază de cunoaștere fixată material și susceptibilă să fie utilizată pentru consultare, studiu sau probă. Documentele grafice constituie una din principalele surse de informație cât și mijlocul de transmitere a informației, în timp și spațiu. În societatea contemporană există o comunicare efectivă pe baza comunicării înregistrate care este transmisă de la un beneficiar la altul indiferent de distanța, locul editării, contribuind la lărgirea sistemului de comunicare din perspectiva resurselor infodocumentare, lărgind granițele și spațiile umanității.

Biblioteconomia se ocupată de înregistrarea informației, a diferitor civilizații dispărute sau prezente, a fluxului de informație separată în spațiu, timp, din diverse țări, în diferite limbi și astăzi este implicată în controlul literaturii publicate, producția grafică din lumea întregă (care este un mijloc de comunicare prin capacitatea unei informații de a rezista în timp).

De-a lungul anilor toate civilizațiile au găsit în bibliotecă un mod ideal de transmitere de cultură - în Grecia și Roma antică, Bizanț, diaspora culturală ebraică, civilizația arabă, lumea medievală etc. Biblioteca avea/are un rol cultural extrem de important unde se depozita o diversă informație. La început a fost cuvântul – mesajul oral, apoi a apărut noțiunea, necesitatea și posibilitatea de suport material, de transmitere a informației - cuvântul scris. Istoricul termenului are rădăcini adânci, începând cu primele “cărți”. În Egiptul antic sunt scrise pe **papirus** - anul 2500 î.H., grecii și romanii își gravau textele în **ceramică, lemn și pergament** (5) care datează din mileniul al II-lea î.H și prelungind cu primele biblioteci, ce erau particulare, biblioteca lui Platon, Aristotel, în Grecia, pe timpul lui Pericle, bibliotecile din Atena. Documentele aveau conținut practic, de transmisie a înțelepciunii umane, științific, texte literare și muzicale, materiale grafice, descrieri de mostre geologice în urma călătoriilor din alte state în diverse limbi etc. În secolul al IV-lea Biblioteca din Alexandria procura **manuscrite** din cele mai îndepărtate colțuri ale lumii vechi,

legate de civilizațiile grecilor și ale altor popoare. În Biblioteca din Alexandria, paralel cu achiziționarea se practica **multiplicarea și traducerea**, unde erau traduse scrieri ebraice în limba greacă, spre exemplu, Vechiul Testament. **Manuscrisele** depozitate în bibliotecă erau din diferite țări și în diverse limbi și ele erau depozitate în ordinea limbilor scrise: greacă, egipteană, babiloniană, ebraică, indiană etc. În Roma în Biblioteca Ulpia, pe timpul lui August, exista **secția de manuscrise** în limba greacă și latină. În Evul Mediu, bibliotecile erau în incinta mănăstirilor, care depozitau și **manuscrisele** din cultura greco – romană. În secolul al X-lea, în Imperiul Bizantin exista Biblioteca Patriarhului Fotius unde se păstrau **manuscrisele** greco-romane și **scrierile** creștine.

În secolul al VII-lea în biblioteca din mănăstirea Vivarium, în sudul Italiei, se creaa **scriptura**, învățătura lui Hristos, în greacă, latină și clasică. Călugării din această mănăstire învățau limbile greacă și latină pentru **a realiza copii** în greacă și latină ale lucrărilor importante. Tot în această perioadă s-a creat – **scriptoria** unde grație **copiștilor**, în continuare s-au creat mai multe biblioteci pe lângă mănăstiri. Civilizația romană în secolul al VIII-lea a pătruns în Irlanda, în timpul Renașterii Carolingiene și principala creștere a numărului de “cărți” era **scriptura monastică** (4) (care erau manuscrise și copiile lor). Războaiele din secolul al IX-lea au stopat scriptoria monastică, numai în valea Rinului și în Italia de nord a supraviețuit această activitate care se ocupa cu **copierea manuscriselor** (1) și le repartizau în comunitățile monastice între Italia și Irlanda care dispuneau de biblioteci închise pentru poporul simplu. În secolul al XII, după un șir de războaie, bibliotecile din Franța se concentrează, pe lângă catedrala Chartres, în Italia încep a se completa depozitele cu documente din centrele bizantine, de asemenea prin **copiere**. În secolul al XII-lea în Spania se deschide Școala de Traducători de la Toledo după modelul din Bagdad al Casei de Înțelepciune. Au început a fi **traduse** documente din cultura elenistică, bizantină în limbile arabă, latină. În secolul al XVI-lea bibliotecile din Italia, biblioteca familiei Medici, erau cele mai bogate cu **resurse creștinești**, ale învățământului clasic, ale culturii greco – romane și care din biblioteci private au devenit biblioteci publice, prin transmiterea bibliotecii în folosința poporului. În 1565 Filip al II-lea al Spaniei construiește o bibliotecă Escorial și apreciază valoarea istorică a resurselor arabe pentru Spania. Biblioteca Escorial achiziționează lucrări ce țin de istoria Spaniei, istoria bisericii spaniole și le pune la dispoziția poporului (nobili, savanți, “învățăcei”).

Bibliothèque Nationale din Paris și British Museum din Londra devin și ele centre de adunare și conservare a resurselor multiculturale naționale, de documente istorice în sprijinul memoriei și identității colective a umanității. În cazul cărților rare și al manuscriselor rare, indiferent de limba în care sunt scrise se folosește termenul “**informația ca artefact**”, ceea ce înseamnă că “**recipientul**” informației este la fel de important precum informația însăși.

Filosoful și savantul german G. W. Leibniz în 1676 devenea bibliotecar la Hanovra și a fost printre primii care a propus ca biblioteca să devină “**bibliotecă universală**”, care să cuprindă toate **scrierile din lume**.”

Revoluția Franceză a introdus noțiunea de **patrimoniu scris național** (editat în țară sau în afara țării, documentele fiind în limba franceză sau în alte limbi, dar care cuprind toate domeniile de activitate ale țării), iar conservarea colecțiilor a început să fie făcută în folosul comunității, sprijinindu-se pe ceea ce s-ar putea numi **valori civice**.

Activitatea biblioteconomică în Scoția (9) a apărut în secolul al XII-lea și era bazată pe valorile culturale și interculturale. Bibliotecile erau sub tutela cluburilor sau societății, pentru popor, pentru intrare se achita o taxă, care era folosită pentru procurarea cărților. În secolul al XVII, în partea de est a Scoției, au început să apară pe baza donațiilor particulare - **Bibliotecile specializate**. Colecțiile erau mici, le constituiau cărțile rare, religioase în diferite limbi, cu acces redus. Adunarea generală a Bisericii Scoțiene, la propunerea lui James Kirwood în 1705 a hotărât înființarea unei biblioteci în centrul Scoției și a mai multor

biblioteci care au fost clasificate ca Biblioteci pe bază de abonament, bibliotecile clasei muncitoare, propuse de James Stirling, continuate de John Wilson, John Millar și alții între anii 1725 – 1800. La baza colecțiilor se aflau resursele autohtone 65 % , dar se completau și cu cărți de istorie, beletristică, laice ale altor popoare, cuprindeau în colecțiile sale **sursele** din filosofia iluminismului scoțian, științe sociale internaționale, ecologie, educație, dezvoltarea tradițiilor, de alfabetizare, de negoț, tehnică, religie, științe exacte din alte țări.

În Rusia în secolele XVIII – XIX (1880 – 1889) este prezentă expresia **biblioteca ca "centru cultural nobiliar"**, (55) care aparținea și era disponibilă clasei aristocrate rusești. La formarea colecțiilor a contribuit Ecaterina a II-a, care s-a îndreptat spre educație, editare de carte, dezvoltare ziaristică, a literaturii, științei și a introducerii în țară a **literaturii străine** (*exprimând continuitatea istorică și memoria scrisă a unei națiuni*). La baza formării "Centrelor de cultură nobiliară" a fost educația membrilor familiei, ca mijloc de autoinstruire cu literatură "de suflet", cu colecții necesare activităților de cercetare. "Centrele de cultură nobiliară" s-au transformat în "Centre ale culturii noi" în care documentele erau înscrise în "catalog" – registru era constituit din trei părți printre care și rubrica **cărți și manuscrise în limbi străine** (cărți despre Revoluția franceză, istoria Imperiului Roman, Civilizația Chinei etc.). În 1793, în Franța, în Biblioteca Regelui din Paris se acceptă expresia **bun cultural** și expresia **opere de artă** (9), ca un instrument de educație revoluționară (în sens de modernă, progresistă) și colectivă (totalitatea diferitor culturi) pusă la dispoziția poporului. În secolul al XVII-lea Gabriel Naude, a dezvoltat conceptul bibliotecii moderne franceze "Honnete Nomme" în "Advise pour dresser une bibliotheque", din 1627 unde a propus ca **colecțiile** bibliotecilor să fie **universale** (tipul de document și limba în care sunt scrise - să fie în limbile originale) și să nu fie limitate de nici un fel de concepție sau de prejudecăți – "Bibliile și lucrările rabinilor în ebraică, Sfinții Părinți în greacă și latină" Tot în acest secol cardinalul Federico Borromeo la Milano a creat o bibliotecă, cu o cameră special amenajată pentru cărți eterogene, neortodoxe din toată Europa ce erau în limbi diferite și editate în diverse țări și au primit denumirea de **colecții "închise" (fiind secrete, împotriva religiei)** (17).

Thomas Badley și Thomas James au creat o bibliotecă la Oxford. Ei au procurat cărți din multe țări europene și în limbi diferite, inclusiv în chineză (vorbită atunci numai de câteva persoane din Europa și probabil de nimeni în Anglia. În secolul al XVII-lea, în Germania, bibliotecile regale s-au deschis pentru publicul larg și s-au pus la dispoziție colecțiile, cataloagele și împrumutul. Aici întâlnim expresia **produse culturale ale popoarelor lumii**, în scopul iluminării și educării oamenilor, produsele culturale fiind în diverse limbi, ținând cont de structura demografică pe teritoriul Germaniei la acel moment (19).

În secolele XVI – XVIII, în Polonia întâlnim expresia **documente străine** unde se menționa Bibliotheca Publice Zaluski (Bibliotheca Patria), ce s-a dorit a fi una națională achiziționând lucrările tuturor locuitorilor din teritoriile polono – lituaniene și din teritoriile înrudite cu Polonia, inclusiv din Silezia, în care predominau documentele străine, în limbi străine, ca în cazul tuturor colecțiilor poloneze din secolele XVI – XVIII. Tot în această perioadă și în aceeași bibliotecă întâlnim termenul de "**comori**". La Biblioteca Națională existau adevărate **comori**: cărți rare și manuscrise unice (în limba poloneză veche), precum ar fi codexul Anastasia Evangelistary din secolul al XII-lea, numit astfel după soția ducelui Boleslaw Kedzierzawy, care a oferit spre păstrare codexul canonicilor de Czerwinsk (11). Expresia **documente prețioase** o întâlnim, de asemenea în literatura de specialitate poloneză. În timpul primului război mondial, codexul cu alte **documente prețioase**, cărți tipărite – manuscrise, atlase, gravuri, manuscrise muzicale, în limbile polono – italiene, franțuzești, textele psalmilor în limba latină, diverse copii, incunabile, albume etc au fost salvate de la distrugere și în 1939 au fost evacuate în Canada. În perioada de după război Biblioteca Națională a Poloniei s-a străduit să-și restabilească colecțiile sale și a cuprins în ele toate rezervele de carte de pe teritoriul Poloniei: cărți vechi olandeze, manuscrise în

limba slavonă veche, ștampile poloneze, hărți din Anglia din secolele XVI – XVIII, astfel Biblioteca Națională a Poloniei a încercat să-și îmbogățească colecțiile sale cu noi documente și **“colecții valoroase”**.

De asemenea în studiile biblioteconomiei mai întâlnim și termenul de **publicații cu “circulație secundară”**. Aceste publicații constau din materiale publicate conspirativ, care ocoleau cenzura (este caracteristic istoricește tuturor țărilor).

British Museum Library în politica sa de achiziție, în al patrulea compartiment accentuează că biblioteca trebuie să dispună de colecții importante în engleză și o gamă largă de cărți de referință, atât în limba engleză, cât și în limbi străine inclusiv **publicații cu “circulație secundară”**. Thomas Watts, custode al cărților tipărite, afirma că British Museum Library avea cea mai bună colecție de carte maghiară în afara Ungariei, cea mai bună colecție de carte olandeză în afara Olandei etc.

În 1885 apare termenul de **“publicații străine”** în Biblioteca din Roma care se ocupa de evidența prezenței culturii italiene în publicațiile străine și care în 1886 a compilat și publicat B.O.M.S. – catalogul curent al publicațiilor străine primite de 37 de biblioteci italiene importante.

Institutul de Cercetere și Istorie a Textelor (IRHT) din Franța, laborator al Centrului Național al Cercetării Științifice (CNRS), în 1979, a inaugurat o bază de date consacrată manuscriselor miniaturale (codicologia cărții medievale, știința care studiază suportul “cărții”). Pe parcursul activității sale CNRS a stipulat termenul de **resurse iconografice**, care erau scrise în cele cinci limbi ale culturii mediteraneene: ebraică, greacă, latină, arabă și franceza veche (“langue d’oc” și “langue d’oil”).

Dacă studiem istoricul Bibliotecii de Stat pentru **Literatura Străină** din Moscova aflăm că este una din cele mai importante biblioteci publice și științifice ce posedă **resurse unicate** (cu sens de vechi și în limbi originale) din Federația Rusă, beneficiarii fiind, în mod deosebit, studenții la filologie, **profesorii** de filologie și **traducătorii**. Principala misiune o constituia depozitarea, studierea **culturilor și a limbilor țărilor străine**. Dar nu s-a limitat numai aici și a fost înaintat obiectivul de a preda limbile străine (germana, franceza, engleza). În 1930, pe baza acestor cursuri, s-a creat Institutul de Limbi Străine din URSS, ulterior Institutul de Stat Pedagogic *Maurice Thorez* pentru limbi străine și în 1990 a primit numele de Universitatea de Stat pentru Lingvistică din Moscova. Bibliotecă de stat pentru literatură străină a Federației Ruse a fost numită după dezmembrarea URSS. Din 1948 biblioteca depozita **resurse străine** din domeniile umane și sociale, resurse de matematică, fizică, chimie, biologie, geologie, mecanică teoretică și astronomie.” Paralel biblioteca practica o activitate științifică, bibliografică și metodologică și la puțin timp devine - **Centrul metodologic în literatura străină** pentru toate bibliotecile rusești. În 1975 a fost elaborată o nouă politică de achiziție care a schimbat radical dezvoltarea colecțiilor și se orienta spre literatură, lingvistică, științe sociale, arte, științele umane, lucrări de referință în științele umanistice ale țărilor străine. Resursele Bibliotecii de Stat pentru Literatură Străină a Federației Ruse depozitează documente în peste 143 de limbi: literatură clasică și contemporană în limba originală (engleză, germană, franceză, spaniolă), critică literară, lingvistică, lucrări de artă, lucrări de cercetare în istorie și geografie, filosofie, sociologie, estetică, drept, religie, istoria cărții, biblioteconomie, informatică etc. Resursele sunt completate cu ediții naționale – în limba rusă cât și cu **ediții internaționale** - în limbi străine (engleză, franceză, germană, poloneză, italiană, bulgară, suedeză, japoneză, maghiară, română, elenă, portugheză, în limbile din Asia, Africa, Esperanto, etc) (53).

În **resursele multiculturale** sunt incluse și resursele **mass – media**, publicațiile pe suporturi moderne (microformate și suporturi electronice), hărți, ghiduri, lucrări de referință. În colecțiile de resurse există o colecție unică cu “World Biographical Archive” pe micro fișe și cu indice de clasificare după proveniența de țară străină. Schimbul internațional de resurse ocupă un rol important, colaborează cu circa 1000 de instituții din circa 90 de țări

(biblioteci, universități, edituri, librării). La baza colaborării internaționale și a inițierii colecției de literatură străină au fost donațiile de carte rusă tipărită peste hotare, în anul 1990, de către editura YMCA Press din Franța, editura "Vie avec Dieu" (Bruxel), Ardis (Ann Arbor, Michigan, SUA), donatori particulari ca văduva profesorului Nicolai Zernov de la Universitatea din Oxford. O contribuție aparte în acest domeniu este și deschiderea unor **Centre cu resurse proprii din țările fondatoare**. Putem să menționăm Centrul american (1993) din SUA, Centru Gutenberg din Germania etc. Centrul de biblioteconomie internațională – pornind de la Serviciul de biblioteconomie străină și Centrul de informare cuprind zeci de enciclopedii din diverse țări, sute de bibliografii, dicționare, atlase, baze de date etc. Din proiecte în 2000 s-a deschis Centrul de informare UNESCO, s-a format **colecția de carte orientală** care a fost concentrată într-un **Centru de culturi orientale** (2002) din partea Fundației Soros. Biblioteca de Stat de Limbi Stăine a devenit unul din cele mai importante centre de conservare a literaturii străine din lume, este recunoscut, de asemenea, ca **Centru Internațional de Cultură**, de învățământ, de cercetare (cultură, colaborări culturale cu alte popoare, biblioteconomie străină, bibliografie și istorie a cărții, conservare și restaurare de colecții, centru metodic în literatura de limbi străine și servicii culturale ce țin de limbi străine (repartizează literatura străină în toate bibliotecile din Rusia). În 1990, la Conferința IFLA, unde se discută funcțiile îndeplinite de Bibliotecile Ruse de Stat a apărut formularea precum că, "Biblioteca Rusă de Stat este o **colecție universală de documente străine și oferă acces la colecția universală care reflectă cunoștințele universale umane** (20).

Termenul de **literatură străină** îl întâlnim și la Conferința generală a UNESCO din 1970, privind completarea bibliotecilor naționale. Bibliotecile Naționale sunt responsabile să țină și să păstreze la zi o colecție largă și reprezentativă de literatură străină, incluzând cărți despre țara respectivă, să alcătuiască cataloage colective. Termenul de "**colecții speciale**" este termenul ce nu se înscrie în colecțiile principale de publicații curente, seriale și monografiile. Acest termen se atribuie colecțiilor de carte, ziare, materiale pe suport electronic ce se datează cu termenul de vechime mai mult decât 150 ani. Avem două feluri de "**colecții speciale**" care se deosebesc după două criterii, unul fiind după felul lui integrat sau după conținutul pe care îl are. În aceste "**colecții speciale**" sunt incluse, de multe ori, manuscrisele și cărțile rare care, desigur, erau în diferite limbi (limbile originale de scriere sau erau traduse). Asociația Bibliotecarilor Americani (ALA) și Federația Internațională a Asociațiilor de Biblioteci și Instituții (AFLA) susține că în termenul de "**colecții speciale**" se pot include și materialele diferitor conferințe internaționale, colecții de artă universală, materialele rare și valoroase, materiale audiovizuale – ca exemplu ar fi Biblioteca de Cercetare (RLG), având caracter internațional pentru scopurile sale, diversitatea subiectelor de interes. Problema "**colecții speciale**" se referă și la resursele reduse (resurse unicate, foarte vechi) din biblioteci la nivel mondial. În China, la Biblioteca Națională, una din cele mai mari biblioteci din lume, în "**colecții speciale**" sunt incluse resurse precum ar fi manuscrise, hărți și suluri de hârtie din lumea întreagă și în limbi diferite (16).

Termenul de "**colecții speciale**" îl întâlnim în literatura de specialitate a Rusiei, biblioteca deține o colecție specială de peste 42 000 000 de unități bibliografice, achiziționând și stocând publicațiile naționale și străine de la apariția tiparului până astăzi, în 249 de limbi vorbite sau moarte. **Colecțiile rare** includ în sine materiale din colecții personale, autografe ale personalităților proeminente din cultura rusă și universală, din patrimoniul cultural național și internațional. Este posibilă studierea cu accesul la **resursele originale, surse primare** și carte rară tipărită până în secolulul al XIX-lea. Dar accesul la aceste colecții este parțial restrâns, sunt niște « **colecții închise** ». Baza de date electronică propune anumite servicii ce sunt nemijlocit legate de aceste colecții precum ar fi servicii ce țin de informația din domeniul culturii, istoriei, geneologiei, geografiei, varietății țării, **valorile culturale ale minorităților** (54).

Accesul la “colecțiile speciale” este limitat sau blocat și din cauza unor obstacole sociale – teritoriale (războiul), precum ar fi Biblioteca Națională și Biblioteca Universității din Sarajevo distrusă în timpul războiului. Limitarea este posibilă și din cauza fragilității însăși a **resurselor primare, resurse relicve**, ce apar și în postura de cărți rare. În urma studierii menționate mai sus apare termenul de **resurse primare**, care sunt resursele ce sunt tipărite pe suport grafic, **resurse relicve** (resurse vechi, importante, ce fac parte din patrimoniul cultural al unei țări, cu conținutul ce ține de o țară sau mai multe țări, exprimând continuitatea istorică a memoriei scrise a unei națiuni în contextul său original). Aceste resurse reflectă identitatea și comunitatea culturală națională și internațională a studiului și a civilizației. Termenii **Colecții multiculturale digitale, resurse multiculturale electronice, multimedia, “surogat”** sunt atribuite documentelor distribuite electronic ce nu pot înlocui documentele originale dar sunt împrumutate și achiziționate de la instituțiile speciale sau persoane particulare. Termenul apare în anii '60, ai secolului al XX-lea în bibliotecile din SUA, unde s-a încercat să se reducă cheltuielile de achiziție a cărților rare, multilingve și să se limiteze accesul prin proiectul Bibliotecii Congresului “Memoria Americii”. Un astfel de proiect a fost înaintat și de UNESCO “Memoria lumii” (Memory of the World), în 1992 care prin noile produse pe suport electronic și tehnologiile informaționale ne vor permite să ne apropiem și mai mult de valoroasa moștenire, situând patrimoniul bibliografic și **documentar regional** în cadrul societății informaționale.

În secolul al XX-lea, în Asia de sud-est s-a fondat un consorțiu neoficial și a fost denumit Consorțiul Sud-Est Asiatic pentru Acces și Prezervare (SEACAP) Jennifer Lindsay, activistă în cadrul Fundației Ford din Jakarta, a prezentat o nuvelă destul de incitantă, în care erau descrise conflictele de interese care intră în joc atunci când savanții străini, bine intenționați obțin fonduri pentru a ajuta prezervarea **materialelor valoroase** din colecțiile locale (16). Ea a subliniat dificultatea menținerii unui echilibru între nevoile locale, presiunile făcute la nivel global și menținerea încrederii comunitare în noțiunea de responsabilitate globală față de **patrimoniul cultural universal**. Una din cele mai mari provocări este aceea de a prezerva **materialele** fără a le răpi semnificația lor tradițională, fără a le oferi ca pradă comercianților internaționali de artă sau ca pe un **capital cultural** care să slujească ambițiilor birocratice naționale. Tot Jennifer Lindsay a recomandat permiterea copierii legitime în scopul prezervării și distribuția internațională a **copiilor**.

În anii '70 ai secolului XX în India s-a format Trustul Național Indian pentru Artă și Patrimoniu Cultural și unul din scopurile sale era stimularea eforturilor de pregătire și de instruire ce îi va încuraja pe bibliotecari și pe arhiviști să dezvolte site-uri pentru instruire și **resurse regionale**, prin finanțarea din partea statului sau finanțarea prin donații. Biblioteca Națională a Indiei, în primele decenii ale existenței sale dispunea de documente în limba engleză. Actual, în Calcuta sunt primite cărți și periodice tipărite în toate limbile din India (hindi, urdu, sanscrita, bengali, gujaradi, punjabi etc.). S-au alcătuit **fonduri distincte** de documente pentru fiecare din cele 15 limbi care se vorbesc în țară (16).

În 1990 Hermina Angelescu în cercetările sale folosește expresia: “Biblioteca primea din partea guvernului sume neânsemnate, în valută, pentru cumpărarea **cărților străine**, creșterea **colecțiilor de carte străină** se baza doar pe schimbul internațional (3). Nici o bibliotecă nu se poate baza doar pe schimburi internaționale pentru a menține la zi o colecție de **materiale străine**”. Situația precară a colecțiilor de bibliotecă din România a fost evaluată de numeroase echipe de bibliotecari occidentali care au venit în România, mai ales după decembrie 1989, când o mare parte a colecțiilor Bibliotecii Centrale Universitare din București a fost mistuită de flăcări. În 1990 au sosit transporturi masive de cărți și periodice, ca rezultat al programelor internaționale de ajutoare, printre care și cinci milioane de cărți din Statele Unite (11). Acțiuni similare au fost și din Marea Britanie, Franța și Italia și care au dus la completarea colecțiilor de **carte străină** ale Bibliotecii Naționale și nu numai. Pentru a deține controlul ideologic al publicațiilor primite de peste hotare, în timpul lui Ceaușescu,

BSC avea misiunea să asigure o distribuire echitabilă a **materialelor străine**, potrivit caracteristicilor și nevoilor individuale ale fiecărei biblioteci. **Materialele străine**, considerate dăunătoare din punct de vedere marxist – leninist și care prezentau România într-o postură defavorabilă erau repartizate în **colecții secrete** – scopul cărora era limitarea accesului la literatura ideologică occidentală și promovarea patrimoniului țărilor comuniste (27).

În anii 1833 predomina slăbiciunea pentru cartea franceză (decât de cartea românească). Scrierile lui Voltaire, scrieri laice de popularizare, științifice, cărți bisericești scrise în chirilică se găseau în Bibliotecă Publică din Chișinău. În perioada respectivă exista Comitetul de cenzură (Odesa sau Petersburg) și în paragraful 92 din Statutul comitetului de cenzură era stipulat să se studieze minuțios cărțile străine, **cartea prohibită** (franceză, poloneză, germană, “moldovenească”, ucraineană (Taras Șevcenko – Cobzarul, istoria românilor, dicționarele rus - român) și dacă nu corespundeau cerințelor Comitetului erau returnate în țara de origine sau urmau să îmbogățească biblioteca acestui comitet de la Petersburg.

Termenul de „**altar al culturii**” a apărut anume în această perioadă și în 1843 Natanail fiul negustorului din Scople a fost primul care a abordat problema la Moscova a manualelor în limba bulgară. Mihail Ciachir în 1896 a înaintat către Ministerul învățământului din Rusia o cerere pentru a permite editarea cărților în limbile “moldovenească și găgăuză” (dicționar găgăuz - român, Istoria găgăuzilor din Basarabia, Noul Testament și cărți de slujbă). Din 1812 a apărut necesitatea de a avea cărți și în limbile germană, poloneză și evreiască. Termenul de documente secrete este prezent și în istoria biblioteconomiei autohtone cele mai multe **documente secrete** referitoare la bibliotecile minorităților naționale din Basarabia au fost emise de către guvernatorul Haruzin înainte de 1918. Una din cele mai bogate biblioteci a fost Biblioteca Publică Evreiască din Soroca care avea 6246 cărți în limba rusă și 1450 în limba ebraică din toate domeniile. Ele erau sistematizate în 4 compartimente: 1. beletristică, 2. probleme sociale și științifice, 3. carte pentru copii, 4. ediții informative (55).

Din 1938 – 1939 observăm că apar un șir de termeni, care sunt prezenți pentru literatura religioasă cum ar fi: “**crudul**” **cărților de slujbă**, **cartea bună pentru mântuirea cifletului**, **lucrări de valoare cu conținut moral – religios**, **literatura “cucernică”**, **cărți “obscene”**. Toți acești termeni sunt prezenți în bibliotecile parohiale mari, în satele cu minorități bulgari și găgăuzi ai județului Tighina. Cărțile sunt tipărite cu litere chirilice și latine și jumătate din parohii aveau necesitatea de cărți cu litere latine cele rusești ori moldovenești cu litere chirilice nu sunt înțelese de copii de la străină ori s-au uzat. O contribuție mare au avut Căminele culturale, Societățile culturale (evreiești, ucrainene, rusești, găgăuze, bulgărești). În 1941 al treilea punct din cinci ce erau prioritare în bibliotecile publice din Chișinău, se accentua în punctul 3. Reorganizarea **secției publicațiilor** în limba franceză, germană, acestea punându-se la dispoziția publicului cititor. În 1924 în Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească apărea ziarul “Plugarul roșu” care găzduia articole în limbile moldovenească și ebraică, iar în Tiraspol erau două biblioteci ambulante (ucraineană, moldovenească) și trei biblioteci staționare rusești, una bulgară și una ucraineană. În școlile de instruire politică, școala ambulantă, casele săteanului (selbudinok) și casele de lectură (hata – citălinea) din Tiraspol se preda indiscutabil ucraineană, dar se permitea și folosirea limbilor minorităților naționale (germana, ebraica, bulgara, ceha) (15). Din 1928 bibliotecile erau completate de Centrul de Difuzare a Cărții (Bibkoleltor) care recomanda completarea cu literatură ucraineană, precum și în limbile minorităților prin intermediul unui împuternicit permanent în persoana Bibliotecii Publice din Odesa. Politica editorială a acelei perioade era orientată spre domeniul școlii, a literaturii naționale moldovenești și ucrainenești, și a traducerilor. Centrele de difuzare a cărții transmiteau carte în limba idiș, în limba ucraineană, în limba rusă “Cartea Internațională” de la Moscova, bibliotecilor autohtone. Și în perioada aceasta apare termenul de **literatură de masă**, unde se avea în vedere literatura

marxist-leninistă în original sau în traducere și termenul *carte difictară*, se aveau în vedere colecțiile în traducere a clasicilor literaturii universale, de fiecare dată erau traduceri în limba rusă. În această perioadă acesta era lucrul vamelor și a comitetelor de cenzură, pentru că, înainte de a exista strategii editoriale, circulația *cărții străine* a fost salvatoare pentru basarabeni.

În 1918 Biblioteca Universității Populare din Chișinău (a stat la baza formării Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova) cuprindea 10 000 de volume în limba română, 300 în franceză, 174 în germană și 2 000 de volume în limba rusă. Dar în perioada sovietică s-a pus problema că mai mult de două treimi dintre cărțile din bibliotecile noastre sunt românești și franceze și trebuie neapărat să oprim românizarea bibliotecilor noastre. De acum înainte, bibliotecile vor conține literatură sovietică și rusă. "*Colecțiile bibliotecii în limbile străine* erau examinate după conținut și erau scoase din circulație constituind un *fond "interzis"* sau *fond "special"*, unde *fond "special"* însemna *fond "secret"*, interzis pentru utilizatori. Din 1945 politica de dezvoltare a colecției era dictată de Moscova și se axa pe achizițiile de literatură rusă, literatura etnică din cele cincisprezece republici unionale, traduse, de asemenea, în limba rusă. Literatura în limba română și literatura în limbile de circulație internațională (engleza, franceza, germana, etc) și în limbile minorităților naționale (ucraineni, bulgari, găgăuzi, evrei etc) fiind limitate. Termenul de *Colecții Speciale*, în Biblioteca Națională a Republicii Moldova apare în 1961, și cuprinde colecțiile de documente: manuscrise și cărți vechi și rare din secolul XVII, cărți vechi românești, tipărite cu alfabetul latin și chirilic, cărți tipărite în afara Moldovei etc.

Termenul de *documente străine imitate, adaptate, traduse sau reeditate - industrie universală*, apare în anii '60 ai secolului XIX-lea pentru satisfacerea cerințelor create de mediu informațional în cadrul căruia știința și beletristica este cheia reușitei, în timpul exploziei revoluției industriale a tipografiilor și librăriilor.

Prin sintagma "conduită rațională a colecțiilor" - *conduită rațională a documentelor multiculturale* bibliotecarii propun activitatea de gestionare a documentelor după criteriul de circulație a documentelor. Acest criteriu se folosește în Bibliotecile Publice din Olanda, SUA (fiecare parte a orașului este locuită de o comunitate de minorități naționale și respectiv în colecțiile acestei biblioteci erau incluse obligatoriu documente în limba acestei minorități. Colecția este amplasată, prioritar, în cel mai comod loc din bibliotecă și din anii '90 ai secolului XIX-lea și în Billioteca Municipală "B. P. Hașdeu" din Chișinău. Directorul Billiotecii Municipale "B. P. Hașdeu" din Chișinău Lidia Kulikovski a fondat un șir de biblioteci ale minorităților naționale din Chișinău, ținând cont de necesitățile, cerințele și de amplasarea teritorială a grupurilor etnice (bibliotecile cu colecții de documente în limbile evreiască, poloneză, găgăuză, bulgară, rusă.) În noile conceptualizări acceptate de IFLA, ALA, ONU în structura lor dispun de secții, ca biblioteci, care servesc persoane dezavantajate inclusiv toate grupurile din comunitatea care necesită șanse egale cum ar fi și minoritățile naționale.

Legislația Republicii Moldova contribuie la lichidarea defavorizării minorităților naționale prin Constituția Republicii Moldova, Legea privind aprobarea Concepției politicii naționale de stat a Republicii Moldova (ACFC/OP/(2002)3, CM (2002)44), Articolul nr. 3465-XI din 01. 09. 1989 "Cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova conform, articolului 25, nr. 382-XV din 19 iulie 2001 al Legii Republicii Moldova "Cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor".

La forurile biblioteconomice internaționale se accentuează că fiecare bibliotecă servește, de regulă, o anumită comunitate, asumându-și rolul de furnizor de informație pentru toate categoriile sociale care formează această comunitate pentru că bibliotecă este imaginea reală a unui consens social, ce formează colectivitatea, iar colecțiile sale trebuie să reflecte tensiunile și alianțele care traversează grupurile sociale din această comunitate. Versiunea nouă a Manifestului UNESCO insistă asupra principiului deschiderii bibliotecii

spre orice tip de public, identificând grupurile sociale care formează categoria persoanelor dezavantajate. Trebuie asigurate serviciile și materialele speciale pentru utilizatorii care din diferite motive nu se pot folosi de serviciile și materialele obișnuite cum ar fi reprezentanții minorităților lingvistice.

În 1991, în Republica Moldova s-a făcut un studiu sociologic pentru a studia cerințele cititorilor și în raportul de activitate întâlnim termenul de **literatură în limbile altor naționalități** (bulgară, ucraineană, găgăuză, evreiască etc) și termenul de **literatura unor popoare** din URSS (armeană, azeră, lituaniană, estoniană etc). Obiectivul cercetării al acestei lucrări fiind - **fondurile de cărți în limbile** română, ucraineană, bulgară, găgăuză ale bibliotecilor publice ca o parte considerabilă a bogățiilor spirituale care funcționează în societate.

În anul 1989 au fost inaugurate la Kabul, Centrul Cultural Hakim Nasser Khosrow Balkhi și o bibliotecă publică, cu o bogată colecție de cărți în limbile persană, arabă și alte limbi vorbite în Asia Centrală, precum și o bogată **colecție de traduceri**, pentru toți studenții și cercetătorii indiferent de rasă, religie sau etnie (16).

Între anii 1960 – 1970 în literatura de specialitate se strecoară termenul și conceptul de **“biblioteca – centru de informare”, “Săli de lectură multiculturală sau Centre de Informare multiculturală sau Rețele de informare multiculturale**. Apariția lor era dictată de cooperarea internațională culturală și științifică. Au apărut Centrele ONU, UNESCO, Goethe, Alianța franceză în Moldova, Rusia, România, Moldova etc.

În anul 1998, la Biblioteca Națională a Franței s-a efectuat un sondaj ce ține de gradul de umplere a depozitului de documente unde s-a constatat că documentele în limba franceză sunt majoritare la etaj – 50 %, la parter pe primul loc se situează cele în limba engleză – 43 %, în limbile spaniolă și germană depășesc 5 % din totalul monografiilor de la parter (9).

În 1996, apare un nou termen, la Arhivele Naționale Sonore de la Biblioteca Britanică, în colaborare cu proiectul The Century Speaks (Veacul povestește) realizează circa 8000 de interviuri cu persoane de toate vârstele și de toate categoriile sociale pentru a constitui o **colecție sonoră specială** – Millenium Memory Bank (Banca cu memorii ale mileniului). Mai trebuie menționate **colecțiile de cărți savante** în limbile germană, olandeză și italiană sau în limbile nordice, iberice, la care se adaugă o excepțională colecție de carte în limba franceză, cea mai importantă din lume, după cea de la Biblioteca Națională a Franței. **Colecția de manuscrise literare** regrupează atât textele clasice în latină și greacă, poeme epice și balade din Evul Mediu, operele unor scriitori europeni contemporani, o sală de lectură pentru **colecțiile orientale și indiene** “Oriental and Indian Office Collection” (ziare, periodice, unele texte în limba ebraică, manuscrise creștine în limbile coptă și siriacă etc), care cuprind fondul de **documente asiatic**. Tot în acest document mai întâlnim termenii de sala de **brevete americane și brevete comerciale străine** (14).

În anii '90 a apărut necesitatea creării fondului partajat de bibliotecă și odată cu acesta a apărut și termenul de **Baze de date multiculturale** (din diferite state, în limbi diferite, cu o amplă diversitate științifică), **cu text integral** ce sunt disponibile on-line.

UNESCO În 1995 a propus Bibliotecii de Stat a Rusiei Proiectul “Memoria Rusiei”, când a inclus în Registrul Internațional al Documentelor de Patrimoniu șase colecții din fondurile bibliotecii. În **Colecțiile Speciale** din Rusia intrau toate documentele apărute până în anul 1830, indiferent de limbă și locul provenienței teritoriale (Polonia, Cehia, România, Italia etc.). Astfel a apărut necesitatea de a transfera colecțiile pe suport electronic pentru a salva originalele, **“monument”, “document - unicat”,** al istoriei și al culturii, de la distrugere (scrisori pe coji de mesteacăn, pergamente grecești, papirusuri egiptene, manuscrise orientale etc.) în 240 de limbi. În timpul acestui proiect apare termenul de **documente electronice** și apare necesitatea și elaborarea conceptului de **Bibliotecă electronică multiculturală** În cadrul acestui proiect termenul de **“carte”** este utilizat ca termen colectiv ce include atât **cărțile cât și manuscrisele, fotografiile sau hărțile** (10).

În cadrul Proiectului "Memoria Rusiei" a apărut necesitatea unei alianțe între Centrele regionale. De altfel, Programul Internațional "Memoria Lumii" include și proiecte regionale, naționale sau biblioteci clasificate pe tipuri de documente depozitate, accentuând necesitatea prezervării și conservării **documentelor** importante pentru artă, în limba și cultura **grupurilor etnice**. La moment, Federația Rusă realizează subproiecte, la nivel regional care vizează **colecțiile etnografice**, bibliografice, ținând cont de latura istorico – geografică, spre exemplu, subproiectul "Memoria Udmurtiei", "Memoria Careliei", "Memoria orașului Reazan" și subproiectele cu bibliotecile naționale membre CSI. Comisia Europeană DGXIII, în 1999, a lansat un șir de proiecte Integrate printre care și Library Information Education and Retrieval System (ILIERS) scopul acestuia era în a oferi accesul atât la resursele bibliotecilor publice locale cât și la cele ale comunității și a celor regionale (54). În 1921 biblioteca, în literatura de specialitate era egalată cu "**Monument de artă**", ce cuprindea, obligatoriu, publicații naționale și **străine**, fiind cu caracter istoric, geografic, beletristic în limba rusă, franceză și germană, cărți in-folio în coperti luxoase, cu ex-libris aurit, care expuneau inițialele proprietarului și eticheta bibliotecii. "**Monument de artă**" se atribuia și la documentele pe suport material care prin formarea lor iconografică reprezentau, într-adevăr un monument de artă (cărți religioase cu aplicații de aur sau argint, hărți unicate etc).

În Iran (1953) și Thailanda (1955) s-au obținut rezultate importante în dezvoltarea învățământului și în organizarea bibliotecilor naționale, școlare și publice, fiind ambele state multiculturale, cu o cultură veche, ele depozitau în colecțiile lor publicații ce corespundeau cerințelor sociale moderne (22).

Există și afirmația, conform căreia documentele sunt mai degrabă **colecții de povestiri**. Destul de puține resurse existente într-o bibliotecă bine organizată nu sunt povestiri. Cele mai multe dicționare lingvistice sunt ansambluri ordonate de informații specializate, dar majoritatea enciclopediilor conțin ansambluri ordonate de povestiri. Termenul de "**povestire**" este mai vechi decât cel de "**informație**". Termenul de "**povestire**", conform dicționarului Webster's Ninth Mew Collegiate Dictionary este "o sumă de incidente și de evenimente" (21).

În România, în anul 2001, în literatura biblioteconomică apare termenul de « **cărți valoroase** » românești Cazania lui Varlaam (1643), Noul Testament de la Bălgrad (1648), Chiricodromionul de la Bălgrad (1699), iar dintre cărțile străine vechi (apărute înainte de 1700) valoroase ediții elzeviriene, plantiniene și aldine. Tot în acest an apare și termenul studiat, canonizat, exaltat de savanți – « **Civilizația cărții** ». Ea este universală și se regăsește ca idealuri, ambiții și realizări, în forme specifice, dar fundamental aceleași, pe toate meridianele lumii.

Și schimbul internațional de carte reflectă tendința manifestării unității comunicării și a contactului cooperării internaționale. Schimbul de publicații duce la asigurarea cunoștințelor și aprecierea activității științifice și culturale autohtone în cercuri cât mai largi și competente, dar și accesul la informare în spațiul propriu geografic. Unul din principalii factori care determină orientarea serviciului de schimb internațional în privința volumului de publicații și a selectării partenerilor de schimb este cerința beneficiarilor bibliotecii referitoare la domeniile de cunoaștere și la **limbile în care apar publicațiile**.

Tradiția națională trebuie să caute compromis cu identitățile locale și regionale. La colecția producției de resurse naționale - impulsul este educațional, de a răspândi cultura de identificare a valorilor culturale reprezentând identitățile amenințate ale grupurilor sociale de populație. În 1958, la Viena, la simpozionul UNESCO, la Conferința generală a UNESCO, în 1970, a fost elaborată definiția bibliotecilor naționale : care achiziționează și conservează exemplarele tuturor publicațiilor semnificative editate în țara lor și să țină și să păstreze la zi o **colecție largă reprezentativă de literatură străină** (18).

Bibliografia națională este cel mai important tip de bibliografie în orice țară. Bibliografia națională este utilizată în relație cu *multinaționalitatea unui stat*. Una din abordările bibliografiei naționale implică ideea *evidenței documentelor străine într-o limbă străină/națională indiferent de teritoriul unde a fost editată*. Evidența se bazează pe principiul teritorial folosit la nivel internațional iar în statele multinaționale se folosește principiul de bază, teritorial plus principiul lingvistic (toate popoarele și etniile).

În contextul secolului XXI, societății cunoașterii, societății democratice biblioteca are o responsabilitate indispensabilă față de diversitatea straturilor sociale. Bibliotecile sunt instituțiile infodocumentare care apără dreptul la cunoaștere, care propagă valorile și necesitățile culturale naționale, regionale și cele universale. Dar din cauza problemelor financiare apare necesitatea reducerii intrărilor, a materialelor străine tradiționale. Drept exemplu, apare Biblioteca Congresului care își revizuieste politica de achiziție (mai mulți ani achiziționa în mod exhaustiv publicații străine). Ea a redus abonamentul la revistele străine, s-a limitat la procurarea materialelor organelor centrale de conducere a altor țări. Biblioteca Britanică a redus volumul revistelor străine, care au fost în prealabil microfilmate (1975 de metri de rafturi) care au fost trimise la Bibliotecile Naționale a țărilor de origine. Biblioteca Națională a Canadei a redus, de asemenea, publicațiile seriale străine, paralel a transferat, din fondurile sale, o parte de monografii străine bibliotecilor din țara originală. Politica de achiziție a Canadei s-a orientat spre colectarea literaturii străine din domeniile filologiei, publicațiilor de referință, muzicii. Politica de achiziție a Bibliotecii Naționale a Austriei (26) s-a orientat spre domeniile de care este cointeresat statul și anume către cele economice și politice. În Bibliotecile din Federația Rusă schimbul internațional de resurse ocupă un rol important, ea colaborează cu circa 1000 de instituții din circa 90 de țări (biblioteci, universități, edituri, librării), dar actual se pune și problema financiară care, de asemenea duce la limitarea de procurare a producției de documente tradiționale. Biblioteca Națională din Republica Moldova nu face excepție, menționăm și mai mult, că procurarea și chiar schimbul internațional de documente s-a redus foarte simțitor. Bibliotecile vor căuta să dezvolte cooperarea cu alte biblioteci naționale și biblioteci internaționale, biblioteci de importanță mondială. La baza cooperării internaționale vor fi proiectele reciproc avantajoase, biblioteca se va concentra pe accesul în comun al resurselor fiecărei biblioteci, pe mediul Web și pe biblioteca digitală (instalarea unui sistem de bibliotecă integrat pentru publicații străine) pentru a asigura un acces liber și eficient la propriile colecții precum și la sursele de informare din întreaga lume. Biblioteca va trece pe format digital o selecție de documente naționale a fiecărei țări, originale, oferindu-le prin intermediul Internetului tuturor celor interesați.

Pe marginea acestui studiu, afirmăm că istoricul și terminologia resurselor multiculturale au trecut o perioadă destul de mare cu nominalizări diverse. Sistematizarea nominalizărilor a contribuit la o anumită etapizare a fenomenului, cu evoluția legislației și a accesului pentru a urmări apariția relației bibliotecă – resurse multiculturale. În cercetarea prezentă sunt antrenate cinci periodizări istoriografice, fiecare incluzând în sine anumite idei.

1. Antichitate – Evul Mediu: constatarea existenței resurselor multiculturale.
2. Evul Mediu: constatarea importanței existenței resurselor multiculturale.
3. Epoca Renașterii: preocupări pentru cunoașterea importanței resurselor multiculturale.
4. Epoca modernă: schimbarea atitudinii societății față de istoria cunoașterii patrimoniului, resurselor multiculturale.
5. Perioada contemporană: importanța mondială a bogăției spirituale, științifice, culturale, economice etc. a documentelor multiculturale.

În Antichitate este semnalată existența documentelor din diverse teritorii geografice în diverse limbi, pe diferite suporturi. Documentele erau unicate, manuscrise, se procurau de

persoane particulare, persoane înstărite, biserici, filosofi ai timpului (Platon, Aristotel, Pericle etc.), pentru biblioteci particulare și pentru biblioteci cu acces limitat. Documentele erau destul de rar întâlnite din lipsă de persoane ce cunoșteau să scrie și să citească, precum și a persoanelor ce cunoșteau mai multe limbi. La sfârșitul acestei perioade încep să apară primii traducători (călugări) de documente, în biserici.

În Evul Mediu apar mai multe biblioteci, ele erau în incinta mănăstirilor, cu acces redus. Călugării din mănăstiri învățau limbile greacă și latină pentru a realiza copii ale lucrărilor importante. Tot în această perioadă s-a creat școala copiștilor, care au contribuit în continuare la crearea mai multor biblioteci pe lângă mănăstiri. A apărut prima Școală de Traducători în Casa Înțelepciunii din Bagdad, urmată apoi de Spania, la Toledo, Apar primele biblioteci ce erau sub tutela cluburilor sau societăți, pentru popor, pentru intrare se achita taxă, care era folosită pentru procurarea cărților. În partea de est a Scoției, au început să apară pe baza donațiilor particulare – primele biblioteci specializate - publice.

Epoca Renașterii se manifestă prin schimbarea radicală a societății față de om, față de bogățiile spirituale ale societății, față de istoria cunoașterii universale, față de diversitatea domeniilor. În această perioadă s-a conștientizat valoarea istorică a resurselor documentare naționale și internaționale ce reflectau istoria statelor, cercetările din diverse domenii, recunoașterea produselor culturale din diverse țări, în diverse limbi și punerea lor la dispoziția poporului. Renașterea este epoca instruirii și a stat la baza educației multiculturale contemporane.

Marea Revoluție Franceză a propus o tratare nouă a dreptului omului, indiferent de rasă, proveniență socială, limbă folosită etc.

În 1793 au fost emise un șir de decrete și Declarația Dreptului Omului unde se fac referințe că fiecare cetățean are aceleași drepturi inclusiv dreptul la cunoașterea culturii sale, dreptul de a cunoaște patrimoniul național și internațional.

Epoca modernă: schimbarea atitudinii societății față de istoria cunoașterii multiculturale, față de apariția diversă în biblioteci a documentelor multiculturale, produse culturale ale popoarelor lumii. Principala misiune o constituie depozitarea literaturii străine din lume, studierea culturilor și a limbilor țărilor străine. În această perioadă biblioteca apare ca centru internațional de cultură, de învățământ, de cercetare.

Epoca contemporană: apar organizațiile internaționale UNESCO, ALA, IFLA, ce propun o nouă atitudine față de valorile culturale ale minorităților naționale și dreptul de acces la informație. Organizațiile IFLA și ALA recunosc plasarea minorităților culturale și lingvistice în categoria “persoanelor dezavantajate” în raport cu limba de stat. **Q9** Au accentuat conceptul globalizării și a diversității, au instituit o secție în structurile lor de servicii de bibliotecă pentru minorități culturale și lingvistice în scopul susținerii și integrării în statutul social a unui stat și prin servicii de bibliotecă a acestui grup. Integrarea semnifică faptul că relațiile dintre indivizi sunt bazate pe o recunoaștere a integrității lor, a valorilor, a resurselor lor și drepturilor ce le posedă.

ERIC DIGEST (bază de date electronice) definește categoria minorităților culturale, indiferent de rasă, religie, cultură, vârstă, capacități intelectuale, ca fiind persoane dezavantajate, un grup de oameni cu deficiențe lingvistice.

În anii '60 ai secolului XIX- lea apare o conduită rațională a colecțiilor - conduita rațională a documentelor multiculturale. Societatea și bibliotecarii propun activitatea de gestionare a documentelor după criteriul de circulație a documentelor. Acest criteriul se folosește în Bibliotecile Publice din Olanda, SUA (fiecare parte a orașului este locuită de o comunitate de minorități naționale și respectiv în colecțiile acestei biblioteci erau incluse obligatoriu documente în limba acestei minorități colecția fiind plasată, prioritar, în cel mai comod loc din bibliotecă. Din anii '90 ai secolului XIX-lea și în Billioteca Municipală “B. P. Hașdeu” din Chișinău, directorul Billioteca Municipală “B. P. Hașdeu” din Chișinău, Lidia Kulikovski a fondat un șir de biblioteci ale minorităților naționale din Chișinău, ținând cont de

necesitățile, cerințele și de amplasarea teritorială a grupurilor etnice - bibliotecile cu colecții de documente în limbile evreiască, poloneză, găgăuză, bulgară, rusă. S-a conștientizat importanța și a patrimoniului bibliografic și documentar al minorităților naționale (în limbile minorităților naționale), în cadrul societății informaționale care se bazează pe legislația Republicii Moldova (Constituția Republicii Moldova, Legea privind aprobarea Concepției politicii naționale de stat a Republicii Moldova (ACFC/OP/(2002)3, CM (2002)44), Articolul nr. 3465-XI din 01. 09. 1989 “Cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova conform, articolului 25, nr. 382-XV din 19 iulie 2001 al Legii Republicii Moldova “Cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor”.

Practic, fiecare țară este un stat multicultural, drept urmare al fenomenelor sociale. Cruciadele, invazia mongolilor, migrația popoarelor, internaționalizarea activității economice după cel de-al doilea război mondial, multilingvismul în timpul spațiului Uniunii Sovietice, globalizarea, mass – media, internaționalizarea turismului etc. sunt doar o parte din istorie care au prilejuit diverse acțiuni de promovare ale multiculturalității în Republica Moldova. După așezarea geografică Republica Moldova, deasemenea, este plasată la răscruce de drumuri economice, culturale, sociale etc. și multiculturalismul este o parte componentă a civilizației umane din istoria țării. Orice societate umană este o societate multiculturală, iar orice activitate multiculturală este o activitate socială. Cercetătorii afirmă că problemele de comunicare reprezintă activitatea socio – economică, socio – politică și socio – culturală și că este percepută ca tentativă de soluționarea a problemelor sociale, economice, culturale etc. Iar toate aceste activități sunt fixate pe anumit purtător de informație – resurse, resursele multiculturale. După anumite investigații, afirmăm că resursele multiculturale în societatea oricărei țări, sunt resurse naționale, sociale, internaționale expuse în format tipărit, (cărți, reviste etc), în format electronic (baze de date, portaluri, CD, DVD etc.), cât și produsul prelucrării informației de către Instituțiile Info – Documentare Publice (cataloge tradiționale, electronice, baze de date, pliante etc). Importanța unei științe nu constă doar în forța ei explicativă, dar și în utilitatea și eficacitatea ei socială. Fiecare Stat dispune și de resurse dihotomice, după criteriul provenienței teritoriale recunoaștem resurse autohtone/resurse stăine (imigrante). Dihotomia resurse autohtone/resurse stăine este relevantă, ca exemplu se explică prin factorii structurali care influențează procesul de interferență ca urmare a contactului lingvistic. După criteriul ariei de extindere se face distincție între resursele locale, în cazul nostru în limba română, resurse de comunicare interetnică, în cazul nostru în limba rusă, resurse regionale în limba găgăuză, bulgară, ucraineană (a minorităților naționale) și resurse globale în limbile de comunicare internaționale recunoscute oficial de către UNESCO – engleza, franceza, germana etc.

Alt criteriu de identificare al diversității resurselor ar fi distincția resurse cu statut legal care la rândul lor se împart - resursele în limba de stat/oficială ele sunt folosite, elaborate pe plan intern cât și pe plan interetnic. În resursele cu statut legal, de asemenea se includ și resursele din patrimoniul național (cuprinde resurse de comunicare interetnică în limba rusă, și resurse regionale în limba oficială regională găgăuză, bulgară, resursele grupului minoritar fac parte din patrimoniul național) ce se consfințește prin Constituția Republicii Moldova și Concepția politicii naționale de stat a Republicii Moldova (Legea Republicii Moldova Nr.382-XV din 19 iulie 2001 “Cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor”. Următoarele resursele sunt străine, de circulație internațională. Toate resursele enumerate mai sus formează resurse multiculturale din patrimoniul național al unei țări.

Tabelul 1

Resurse multiculturale din patrimoniul național al Republicii Moldova

Proveniență teritorială	Ariei de extindere	Cu statut legal
	Resurse locale	
	Resurse de comunicare interetnică (română, rusă)	Resurse în limba de stat
Resurse autohtone	Resurse regionale (găgăuză, bulgară)	Resurse din patrimoniul național (resursele grupului minoritar, etnice)
Resurse imigrante (străine)	Resurse globale (engleză, franceză etc.)	Resurse străine (engleză, franceză, poloneze, germane etc.)

Referințe bibliografice

1. Accart, J-F. Bibliotecar – Documentarist: Aceeași profesie? În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 2000, nr. 1, p. 33-40.
2. Anghilescu, H. Biblioteca Națională a României de la Biblioteca Centrală de Stat a Republicii Populare Române la Biblioteca Națională. În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate anul, 2004, nr. 1, p. 10.
3. Anghilescu, H. Romanian libraries recover after the Cold War: the Communist legacy and the road ahead. În: Library et Culture, 2001, nr. 36, p. 233 – 252.
4. Anghilescu, H. Biblioteca Națională a Republicii Moldova. Vechea moștenire, noua identitate. În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, nr. 2, 2005, p. 5 – 16.
5. Beck, L. Information in the World. New Haven: Yale University Press, 1986, p. 193.
6. Beguet, B.; Jouguet, T. Oferta de colecții a Bibliotecii Naționale a Franței. Primul bilanț la Tolbiac În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 1999, nr. 6, p. 18-28.
7. Besien, H. Conduita rațională a colecțiilor în bibliotecile publice din Olanda: o politică documentară orientată către utilizatori. In: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 2000, nr. 8, p. 103-107.
8. Biblioteca Municipală „B. P. Hașdeu” din Chișinău. Politica dezvoltării colecțiilor [citată la 29. 04. 19]. Accesibil pe Internet: - www.hasdeu.md/
9. Bibliotecile din Moscova. În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 2001, nr. 2, p. 27-35.
10. Buchwald- Pelcowa, P. Colecțiile istorice ale bibliotecii naționale a Poloniei. În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 2003, nr. 3, p. 18-25.
11. Buchwald-Pelcowa, B. Colecțiile istorice ale Bibliotecii Naționale a Poloniei. În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 2001, nr. 5, p. 13-23.
12. Calabresi, M. Două biblioteci naționale centrale, (BIBLIotheque(s)). În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 2003, nr. 3, p. 26-30.

13. Căndea, V. Cartea de colecție. În: Biblioteca, 2001, nr. 1, p. 6.
14. Negru, N. Bibliotecile Basarabene și ale Transnistriei și conștiința de comunitate. Ch, 2002, 191p.
15. Cerințele cititorilor pentru literatura în limba română și alte limbi vorbite pe teritoriul Republicii Moldova. Programul cercetării sociologice republicane (1990 – 1992), Ch., 1991. 154 p.
16. Code de bon usage... În: Bulletin de l' UNESCO a l'intention des bibliothèques, 1963, nr. 1, p. 30-34.
17. Communication Program, The American University. New York, 2003, 298 p.
18. Constituția Republicii Moldova. Ch., 2002, 67 p.
19. Crawford, J. Comunitatea bibliotecilor în istoria Scotiei. In: Biblioteconomie: culegere de traduceri prelucrate, 2004, nr. 2, p. 12-26.
20. Crawford, W. De la inscripțiile în piatră la CD-ROM-URI: o poveste a informațiilor În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 2000, nr. 1, p. 72 –74.
21. Gabel, G. Centenarul Bibliotecii Naționale a Indiei În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 2003, nr. 6, p. 106-108.
22. Ghimpu, N. Bibliotecile – patrimoniul cultural american. In: Glasul Națiunii, 2003, 23 noiembrie, p. 5.
23. Guide pour la redaction des articles scientifiques a la publication... În: Bulletin de l' UNESCO a l'intention des bibliothèques , 23, nr. 2, 1969, p. 73.
24. Guna, H. Study on the Language Barrier in the Production. În: Dissemination and Use of Scientific and Technical Information . Special Reference to the Problems of the Developing Countries, 1985, p. 97.
25. Day, A. Biblioteca Britanica. În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 1999, nr. 6, p. 54-62.
26. Dean, J.; Henchy, J. Prezervarea în Asia Sud – Est: un nou început. În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 2001, nr. 24, p. 15-19.
27. Direcțiile bibliotecii naționale pentru perioada 2000-2002 În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 2000, nr. 44, p. 3.
28. Hahaleva, N.; Șpanțeva, S.; Afanasieva, T. Bazele conceptuale ale alcătuirii fondului partajat de bibliotecă. În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 1999, nr. 4-6, p. 28-34.
29. Feret, C. Bibliotecice de mediu în Germania. In: Biblioteconomie: culegere de traduceri prelucrate, 2004, nr. 2, p. 26-31.
30. Fernandez de Zamora, R. În căutarea patrimoniului bibliografic al Americii Latine. In: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 200, nr. 1, p. 27-34.
31. Ionescu, I. Fondurile bibliotecilor Naționale: probleme și strategii ale anilor '90 În: Bibliotecovedenie, 1999, nr. 2, p. 136-143.
32. Fonotov, G. Țările cu milioane de locuitori și bibliotecile lor. În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 2001, nr. 2, p. 27 – 32.
33. IFLA/UNESCO: Manifestul pentru bibliotecile publice. In: Magazin bibliologic, 1995, nr. 4, p. 7–8.

34. IFLA/UNESCO: Manifestul pentru bibliotecile publice. In: Magazin bibliologic, 1995, nr. 4, P. 7–8.
35. Fred, E. An introduction to Intercultural communication. Identities in a Global Community. New York: Sage Publication, 2004. 413 p.
36. Kaplan, N.; Storer, N. Scientific Communication. În: International Encyclopaedia of the Social Sciences. Tom 14, 1968, p. 113.
37. Le comples rendus des congres scientifiques. Paris, UNESCO, 1963. 291 p.
38. Lalou, E. O bază de date a manuscriselor cu miniaturi existente în biblioteci: elaborare între cercetări și bibliotecari. În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 2001, nr. 4, p. 38-42.
39. Lupovici, C. De la biblioteca clasică la biblioteca digitală: continuitate și schimbare. În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 2006, nr. 5-6, p. 28-29.
40. Loving, M. Războiul dus împotriva terorii: cele mai întunecate zile. In: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 2002, nr 5, p. 68-73.
41. Memory of the World: UNESCO-CI. [resursă electronică]. [citată la 29. 04. 19]. Accesibil pe Internet: < [Http://unesco.Org/ci/en/ev.php-url-id = 1538 url-do=do-topic-url-section =201.html](http://unesco.org/ci/en/ev.php-url-id=1538-url-do=do-topic-url-section=201.html)>.
42. Pervain, A. Biblioteca Județiană “Octavian Goga” Cluj. În: Biblioteca, 2001, nr 1, p. 7 – 12.
43. Petrașcu, O. Schimbul internațional de publicații între deziderat și posibilități de realizare. In: Iliș, F.; Costea, I. Hermeneutica bibliothecaria. Antologie philobiblon, Cluj- Napoca, 1998, p. 224 – 228.
44. Popescu – Brădiceni, A.; Trancă, D. Biblioteca Centrale de Stat: creație a regimului democrat - popular. În: Studii și Cercetări de Bibliologie, 1961, nr. 4, p. 23, 107 – 123.
45. Prochasc, A. Colecțiile speciale din perspectiva . In: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 2003, nr. 1, p. 138-150.
46. Reimer – Bohner, U. A face din nevoie o virtute. Institutul Goethe și sălile de lectură din Germania În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 2000, nr. 3, p. 31-35.
47. Rey, Micheline. Educație interculturală: experiențe, politici, strategii. Iași: Polirom , 1999. 326 p.
48. Segbert, M.; Vislyi, A. Crearea unui sistem informațional pentru Biblioteca de Stat a Rusiei: Un proiect pilot al programului TACIS al Uniunii Europene. În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate anul, 2003, nr. 2, p. 65-71.
49. Segbert, M.; Visiyi, A. Creativitatea unui sistem informațional pentru Biblioteca de Stat a Rusiei: un proiect pilot al programului TACIS al Uniunii Europene. In: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 2001, nr. 1, p. 17-25.
50. Saur, G. The public library service. In: IFLA/UNESCO guidelines for development. Munchen, 2002, p. 6.
51. Vitiello, G. Bibliotecile Naționale: conceptul și practica, 1700 – 2000. In: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 2001, nr. 1, p. 13-15.
52. Vitiello, G. Bibliotecile Naționale: conceptul și practica, 1700 – 2000. În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 2003, nr. 2, p. 111-118.

53. Vitello, G. Politica și legislația bibliotecilor: perspective Europene În: Biblioteconomia: culegere de traduceri prelucrate, 2000, nr. 5, p. 4-14.
54. Баранчиук, Ю. Основания и перспективы создания системы государственного учета книжных . In: Библиотековедение, 2008, nr. 5, p. 54-61.
55. Бровина, А. Нобильские библиотеки с Волгоградской области в конце XVIII века и начеала XIX- векае. In: Библиотековедение, 2001, nr. 1, p. 96 – 103.